

Skirtingų kartų klausimas visada buvo aktualus žmonijai, bet ypač istorinių virsmų laikais. Kuo skiriasi hipiavusi sovietinės Lietuvos jaunuolių karta nuo dabartinės kartos, jaunuoliškai įnikusios į „feisbukus“ ir „jutiubus“? Kuo ši karta pranašesnė? Ar žmonės, prarandantys bendruomenės jausmą, gali būti laimingi?

R. Olava STRIKULIENĖ
„Respublikos“ žurnalistė

Na, ir kas galėtų geriau atsakyti į tokius klausimus, jei ne Romo Kalantos amžininkas, amžinasis hipis, muzikantas Aleksandras JEGOROVAS, pravarde Džyza, būvęs kaunietis, o dabar vilnietis?

A. Jegerovas-Džyza, paklaustas, kuo jo karta skyrėsi nuo dabartinės, iš pradžių pajuokauja, kad taip kalbant derėtų iš pradžių persirengti. Pavyzdžiui, džinsais. Nes

““ SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

R. Kalantos karta mato: nuoširdumas pralaimėjo

oficialus kostiumas, kuriuo dabar vilki, trukdys kalbėti. Paskui susiakaupia, pagalvoja ir atsako:

- Kuo ši karta skiriasi nuo mūsų kartos? Žiaurumu. Ir naujų technologijų išprievartauta smegeninė. Kaip atrodo ateityje 16-18 metų žmogus? Su motociklo šalmu, kuriame įmontuotas garsiakalbis. Iš priekio - belaidžio ryšio išmanusis mobilusis telefonas. Dar priekyje - ekranas, o kitoje pusėje „vidiakai“ ir dar kitokia technika. Fantastai spėlioja, kaip atrodo pasaulis 2056 metais. Ir iš vienos pusės ta ateitis atrodo labai juokinga. Kuo daugiau bus kompiuterių, tuo daugiau bus ir tuos kompiuterius išlaužiančių „hakerių“. O mūsų karta buvo labai draugiška, net apie seksą jokių „išmislų“ neprigalvodavo.

Bet pažiūrėkite, kas darosi Norvegijoje. Vienas užmušė 78 žmones - ir nieko. Ekonomika čia nieko nepadės. Be to, ekonomika, pagrįsta degtine ir tabaku, taip pat turi žlugti. Jūs rūkote?

- Rūkau.

- Sąžinė negrauzia, kad rūkote kontrabandinės cigaretės?

- Aš kontrabandinių nerūkau. Perku kioskuose.

- O aš tiek neuždirbu, kad prekybos centruose pirkčiau. Prekybos centruose pakelis kainuoja 8 litus, o čia - 4 litus. Lietuva senovėje pasižymėjo knygnešiais, o dabar kontrabandininkais.

- Bet knygnešiai taip pat buvo kontrabandininkai, neteisėtai per sieną gabenę lietuvišką spaudą...

- Tada buvo dvasinės prekės kontrabanda, o dabar kokias?

- Mūsų karta tarsi buvo draugiškesnė. Nors buvo sovietų laikai, jaunimas buvo tarsi tarpusavyje atviresnis. Nevengė draugauti, neslėpdavo savo antisovietinių pažiūrų, nes pasitikėjo, kad jų neišduos. (Tiesa, kartais išduodavo.) O dabartinis jaunimas - prie kompiuterio ekrano pripuolęs virtualus slapukas!

- Likome tikri dvasios draugai su Kristupu Petkūnu. Labai kukliu, bet dvasingu žmogumi. Yra toks posakis - neturėk 100 rublių, bet turėk 100 draugų. Tai netiesa. Dabar tave 100 draugų už 100 litų gali parduoti. Turiu pavyzdžių. Štai mano pažįstama, nuostabi kulinarė, į Daniją išvažiavo. Ai, draugai kvietė tortų kepti. O albanai atėmė iš jos dokumentus ir dar liko 2000 litų skolos.

- Tačiau turi būti ir šviesioji gyvenimo pusė. Juk Lietuvoje tiek intelektualų, susirūpinusių dėl mūsų valstybės dvasinės ateities.

- Negali intelektualai, net ir intelektualusis jaunimas su bendromis tendencijomis konkuruoti. Vaikus lavina ne tėvai, bet internetas. Su visomis savo žiaurybėmis. Internete gali pasimokyti net žudymo. Tarkime, Petriukas sėdi prie „kompo“, o Jonukas - kraujo klane. O Petriukui nieko. Galvoja, „atseivinsiu“, atkursiu programą ir Jonukas vėl bus gyvas. Toks mąstymas. Jau ne gyvas, bet virtualus. Mūsų laikais nebuvo mobiliųjų telefonų, gadinančių ausis ir klausą. Dažniau pažiūrėdavome į gamtą, į gražų berželį. Nieko vaikai dabar nemato. Nesmerkiu interneto,

jis padeda dirbti, susisiekti. Bet jei vaikas vietoj interneto su savo tėvais bendrautų ne minutę, bet valandą, tikrai ateityje neužaugtų „guglinu“.

- Ar neatrodo, kad mes abu seniokiškai zirziame, jog mūsų laikais cukrus buvo saldusnis?

- Aš kalbėjau tik apie vieną dabarties pusę. O kita pusė - nuostabi. Yra talentingo, gražaus jaunimo ir „dailioškėje“, ir kitur, bet jo mažuma. Gaila, kad tas talentingas jaunimas ateityje parduos smegenis užsieniui ir išvažiuos. Čia Lietuvoje nėra jam kas veikti. Problema taps per brangios komunalinės paslaugos, visokie šildymai „šmildymai“. O jaunam žmogui reikia erdvės. Nors esu Lietuvos patriotas, žinau, kad už patriotizmą niekas pinigų nemokėjo ir nemokės. O jaunam žmogui reikia gyventi. Jei Lietuvos kultūros ministerija menininkams finansavimą nurėžia, tai išaugs ne kultūros, bet picų karta.

Aišku, ir Lietuvoje gyventi galima. Kompiuterį vogtą nusipirkti už 100 litų, telefoną vogtą, bet iš viso to jokios dvasinės naudos. Nors, aišku, yra Lietuvoje gabių jaunų žmonių. Pats dirbu su „džiazais“, matau, kaip mūsų muzikantai išauga iš vaikiškų kelnų ir sukelia furorą užsienyje.

- Tačiau ar neatrodo, kad Lietuvoje per daug kalbama apie finansavimą, apie pinigus? Esą kuo daugiau duos krepšiniui, tuo geriau krepšininkai žais. O kodėl taip nuostabiai žaidė sovietų laikais, kai joks sportininkas pernelgys nepraturtėdavo...

- Spartos karalius Leonidas su 300 spartiečių Termopilų mūšyje

sulaikė persų karaliaus Kserkso armiją. 12 000 karių. Tai žmogaus požiūriu, pasiaukojimo, įkvėpimo klausimai. Tarkime, Makedonijoje gyvena tik 2 milijonai gyventojų, tačiau jie žaisdami krepšinį ne vienam yra davę į „skūrą“.

Bet pinigai vis dėlto reikalingi. Kita vertus, jei menininkas, subūręs komandą, gauna tik 15 litų komandiruotpinigių...

Toks yra kultūrtrėgerių absurdas. Net nedalyvauju pinigų skirstymo kultūrininkams posėdžiuose. Nes čia kaip toje kinų pasakoje apie drakoną. Herojus buvo įspėtas, kad nugalėjęs drakoną nelįstų į kambarį, kur saugojamas auksas. Herojus neklausė, įėjo ir pats tapo drakonu. Gyvenime turi būti pusiausvyra. O Lietuvoje gėrio ir blogio santykis toks - 20 proc. teigiami, o 70 proc. šiaip sau. Nei žuvis, nei mėsa.

- Vėl abu bambame?

- Ne. Akcentuojame faktus. O dabar apie malonų faktą, kuris 1987-aisiais man įvyko Suomijoje. Mūsų grupei buvo leista Suomijoje koncertuoti ir vienas suomių muzikantas man padovanojo būgnų lazdeles. Pamiršau jas per festivalį ant palangės. Labai krintausi. Juk tokia brangi dovana. Bet suomiai muzikantai mane nuramino - kur palikai, ten ir rasi. Rytą 5 km ne ėjau, bet bėgte bėgau atgal ir radau savo lazdeles ant palangės gulinčias. Nors tūkstančiai žmonių, dalyvavusių festivalio koncertuose, pro šalį ėjo, bet niekas lazdelių nepaėmė. Auklėjimas toks. Suomijoje iki 1939 metų niekas durų nerakindavo. Tik pagaliuką užkišdavo, kad svečiai žinotų, jog šeimininkų nėra namie.

O pabandykite čia, Lietuvoje, telefoną bare ant stalo palikti ir po kelių minučių nerasite. Nors bent kiek Dekalogo laikykimės.

Nors mūsų kartą taip pat vadino „spekuliantais“. Aš pats firminius džinsus už 35 rublius pirkau ir labai džiaugiausi. O dabar - daiktų perteklius.

Nežinau, kas bus po 20 metų, tačiau mano kartos pamokslai nieko nepadės. Žmonės turi būti tikintys ar bent tikintiesiems prijauciantys. Tačiau kai į Julius Sasnausko pamaldas žmonės renkasi vos ne dėl koncertų, tai nėra gerai. Jei koncertų nėra, daug mažiau susirenka. Kita vertus, Mozė 40 metų vedė savo tautą per dykumą. Vadinas, mums dar liko 18 metų per dvasinę dykumą eiti.

- Na ir kas? Eisime ir nueisime iki dvasingesnių laikų.

- Žinoma, kas darytų gera, jei nebūtų blogio? Abu dalykai susiję. Tik gaila, kad ne už tai kovojome. Mes praradome sveikatą, o kai kas - sąžinę. Per šias „kalantines“ Kaune susirinko politikai gedulingais veidais ir pradėjo savo monologus skaityti iš lapų. Jei žmogus nuoširdžiai kalba, jis neskaito iš lapo. Esu gavęs Sausio 13-osios medalį. Norėčiau pasielgti kaip Džonas Lenonas. Protestuodamas atiduoti savo apdovanojimą karalienei.

- Bet Lietuva ne Jungtinė Karalystė... Be to, turėkime vilties, kad susikaups kritinė masė garbingų, atsakingų žmonių ir gyvenimas Lietuvoje ims gerėti.

- Viltis visada miršta paskutinė.

Pastaruoju metu Lietuvoje vyksta bausmių už sunkius nusikaltimus švelninimo vėjus. Teismas anksčiau laiko laisvėn paleido „Respublikos“ žurnalisto Vito Lingio žudiką Igorį Achremovą, kuris iš pradžių buvo nuteistas mirties bausme, paskui jį pakeista į kalinimą iki gyvos galvos, dar vėliau - kalėjimu 25 metams. O prezidentė Dalia Grybauskaitė suteikė malonę Šiaulių banko „Hermis“ apsaugos darbuotojo Lino Žuko žudikui Justinui Butai. Pastarajam teismas iš pradžių taip pat buvo skyręs mirties bausmę, kuri buvo pakeista kalėjimu iki gyvos galvos. Kodėl labiau rūpinamasi nusikaltėliais, o ne nusikaltusiais žmonėmis? Ar bausmių švelninimas apskritai negriaua teisingumo?

Amnestija Lietuvoje: už ir prieš

Apie tai prie ŽALGIRO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskrities stalo diskutavo Mykolo Romerio universiteto profesorius Alfonsas VAIŠVILA ir Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Egidijus BIČKAUSKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Mums įstojus į Europos Sąjungą buvo panaikinta mirties bausmė. Bet dabar matoma tendencija, kad bausmė iki gyvos galvos lyg ir neegzistuoja. Daug atvejų, kai išleistas pagal amnestiją asmuo jau pirmą savaitę sugeba atsiduoti už grotų. Kaip reikėtų vertinti tuos atvejus, kai iki galo neatlikęs bausmės žmogus išleidžiamas į laisvę?

A.VAIŠVILA: Čia daug klausimų sujungta į viena. Pirmiausia dėl mirties bausmės. Kiek esu šia tema rašęs, kai kas mano, kad esu prieš mirties bausmę. Norėčiau pasakyti, kad ir seniau, ir dabar šiuo klausimu esu neutralus. Esminis dalykas - ar mirties bausmės panaikinimas yra teisinė problema.

Kai Konstitucinis Teismas bandė šią problemą spręsti, tai jis pripažino, kad mirties bausmės panaikinimas yra teisinė problema. Bet jeigu pasižiūrėtume į kitų šalių praktiką, tai, išskyrus Lietuvą ir Vengriją, mirties bausmė niekur Europoje nebuvo panaikinta nei Konstitucinio Teismo, nei apskritai teismų. O buvo arba parlamentų panaikinama, arba tiesiog įrašoma į Konstituciją, pavyzdžiui, Vokietijos pagrindiniame įstatyme arba Šveicarijos Konstitucijoje. Tiesiog yra pasakyta. Ir problemos nėra.

Kodėl reikia įrašyti į Konstituciją, o ne palikti tai spresti teismams? Nes norint panaikinti mirties bausmę teismuose arba Konstituciniame Teisme tenka vadovautis teisiniais argumentais. Šioms institucijoms privalomi teisiniai argumentai. O štai Konstitucijai ir Parlamentui šito daryti nereikia. Nes Parlamentas arba tauta referendumu turi teisę priimti sprendimus ir nesivadovaujanti teisine argumentacija. Šiems dviem subjektams - tautai ir Parlamentui - yra suteikta teisė būti gailėstingais. Todėl mirties bausmę laikau gailėstingumo rezultatu.

Štai Konstitucijoje yra įtvirtintas visų piliečių lygiateisiškumas, tuo norima pasakyti, kad joks asmuo dėl jokio socialinio statuso ar kitų parametru nėra viršesnis arba svarbesnis už kitą. Mūsų Konstitucijoje įrašyta žmogaus teisė į gyvybę saugo įstatymas. Tai yra ypač svarbi formulė, nes norima pasakyti, kad Konstitucija saugo gyvybę ne tiesiogiai, o tarpinai, t.y. per žmogaus teisę į gyvybę. O jeigu tai yra teisė į gyvybę, vadinasi, ji yra subjektinė teisė ir žmogus, norėdamas ją naudotis, privalo pripažinti kitam asmeniui tokią pačią teisę gyventi, kiek tas žmogus gyvena civilizuotoje visuomenėje, kiek jis yra pavaldus subjektui, tam pačiam piliečiui lygiateisiškumo principu. Nepažeidžiant piliečių lygiateisiškumo ir privilegijų draudimo principo, kurie yra įtvirtinti Konstitucijoje. Ir bendrosios teisės sampratos, kiek teisė visuomet suvokiama kaip šitų dviiejų priesybių vienovė.

Ar mes vadinsime teisėmis ir pareigomis, ar leidimais ir paliepimais, ar laisve ir būtinybe, teisei yra būdinga šių priesybių vienovė. Bet jeigu manome, kad žmogus turi teisę, taip pat ir teisę į gyvybę, ir ta jo teisė nėra susaistyta pareiga pripažinti kitam tokią pat teisę, tai mes turime reikalą jau ne su teise, o su privilegija. O privilegijos uždraustos kiekvienos civilizuotos valstybės įstatymų, taip pat ir mūsų Konstitucijos. Vadinasi, neiškreipiant pačios Konstitucijos, nėra argumentų. Bet kai mūsų Konstitucinis Teismas bandė tai surasti Konstitucijoje, tai, kaip žinote, vartojo dvi frazes. Vienas sakė, kad prigimtines teises turi gerieji ir blogieji. Jeigu teisė priklauso geriesiems ir blogiesiems ta pačia prasme, tai jau ji yra ne teisė. Nes vienintelis pagrindas, kuris leidžia atskirti geruosius nuo blogųjų, - būtent pareigos vykdymas. Jeigu mes žinome, kad turime teisę be pareigos, vadinasi, mums yra teisinta agresija kito žmogaus atžvilgiu.

Filosofai dažniausiai pasiklysta, kai reikia apibrėžti, kas yra geras žmogus, o kas blogas. Teisė duoda labai paprastą atsakymą: geras žmogus yra tas, kuris naudojasi teisėmis vykdydamas pareigas, o blogas - tai tas, kuris naudojasi teisėmis, nevykdydamas pareigų. Vadinasi, nepripažindamas kito žmogaus. Tas, kam nėra pareigų, pripažįsta, kad nėra arti-

mo ir jo teisių nėra. O jeigu artimo nėra, tai suprantama, kad ir pareigų nėra. Mes tada turime teisę gyventi be pareigos, bet faktiškai

► Kaip vertinti, kai iki galo neatlikęs bausmės žmogus išleidžiamas į laisvę?

Gediminas JAKAVONIS „Zalgirietis“

turime ne teisę, o beprasmiską leidimą, kuris civilizuotoje visuomenėje yra nesuprantamas.

Mūsų Konstitucijos 19-asis straipsnis, mano nuomone, teisiniu požiūriu yra vienintelis korektiškai suformuluotas. Nes, pavyzdžiui, kituose - 21-ajame, 23-ajame, 26-ajame - visos žmogaus vertybės įtvirtintos tiesiogiai, ten sakoma, kad nuosavybė, būstas, žmogus, asmuo neliečiami. Ver-

► Jeigu lygtinis atleidimas pasidaro dažnas, paskirta bausmė pati neturi autoritetą

Alfonsas VAIŠVILA Mykolo Romerio universiteto profesorius

tybės užtikrinamos ne per teisę, bet tiesiai. O 19-asis straipsnis korektiškas, ten sakoma, kad Konstitucija saugo ne gyvybę, o teisę į gyvybę. Tad kai žmogus naudojasi šita teise nevykdydamas pareigos, jis praranda tą teiklauso geriesiems ir blogiesiems taisy motyvais, apie kuriuos čia jau kalbėjome, bet gyvenimišku įsitikinimu, kad žiaurumas gimdo žiaurumą, o teigiamų rezultatų galime pasiekti ne griežtindami bausmes. Kita vertus, žinau pavyzdžių - jie ne iš mano bylų, - kai buvo padaryta klaidų ir mirties bausmė buvo įvykdyta ne tiems, kuriems turėjo būti įvykdyta. Tokių klaidų niekas neturi teisės daryti.

G.JAKAVONIS: Policininkai įdeda daug darbo sulaukiami nusikaltėlių, uždaro ji už grotų. Kalėjimų departamentas ruošia popierius, tarpininkauja, kad žmogus būtų išleistas į laisvę, gerai charakterizuojamas. Jam suteikiama amnestija.

E.BIČKAUSKAS: Pirmiausia noriu pasakyti, kad nesu nei teisės teoretikas, kaip kolega, nei filosofas, tad galbūt kitokiomis kategorijomis kalbėsiu. Kita vertus, mes

jau nuo pirmo klausimo pradėjome kalbėti apie skirtingus dalykus: apie mirties bausmę, apie lygtinį atleidimą nuo bausmės atlikimo,

litikai kai kurios nusikalstamos veikos gali tapti kriminalinės, kitos dekriminalizuojamos, tačiau nužudymas lieka nužudymu. Prie nužudymų skaičiaus kaip praktikas pridėjau tam tikrą dingusių be žinios asmenų skaičių, nes jie taip pat gali būti nužudyti. Mano analizė parodė, kad mirties bausmės panaikinimas nepadarė nė mažiausios įtakos šių nusikaltimų skaičiui Lietuvoje. Jų nei padaugėjo, nei pamažėjo. Tie, kurie galvoja, kad pradėjus vėl taikyti mirties bausmę sumažės nusikalstamumas, labai klysta. Jokios teigiamos įtakos ši žiauri bausmė nepadarė. Pasikartosis: žiaurumas gimdo tik žiaurumą.

apie amnestiją. Tai yra skirtingi dalykai.

Pradėsiu nuo mirties bausmės, tačiau nesigilinsiu į teorines subtilybes. Taip jau išėjo, kad Konstituciniame Teisme, kai buvo sprendžiamas klausimas dėl mirties bausmės pagristumo, aš atstovavau Seimui. Manau, kad turėjau tokią teisę. Ne kaip parlamentaras, o kaip buvęs taradytojas, kurio darbo praktikoje buvo ne viena

byla, pasibaigusi vieno ar kito asmens sušaudymu, t.y. mirties bausme.

Gal dėl to atrodė keistoka, jog atstovaudamas Seimui aš palikau poziciją, kad mirties bausmė neturėtų būti vykdoma. Tačiau mano pozicija buvo grindžiama ne tais motyvais, apie kuriuos čia jau kalbėjome, bet gyvenimišku įsitikinimu, kad žiaurumas gimdo žiaurumą, o teigiamų rezultatų galime pasiekti ne griežtindami bausmes. Kita vertus, žinau pavyzdžių - jie ne iš mano bylų, - kai buvo padaryta klaidų ir mirties bausmė buvo įvykdyta ne tiems, kuriems turėjo būti įvykdyta. Tokių klaidų niekas neturi teisės daryti.

Jausdamas atsakomybę, kad prisidėjau prie mirties bausmės panaikinimo, daugybę metų stebėjau, kokią įtaką tai darė kriminogeninei situacijai. Vertinau tik, kas nužudė, gana objektyvius momentus. Keičiantis teisei po-

Iki šiol kalbėjau apie terminuotas bausmes. Kitas dalykas - nuteistieji iki gyvos galvos arba tie, kuriems mirties bausmė buvo pakeista į kalinimą iki gyvos galvos. Svarstytina, ar gali prezidentas pirmajame etape turėti teisę į kalinimą iki gyvos galvos pakeisti į terminuotą bausmę. Asmeniškai manau, kad prezidentas tokią galią turi turėti. Ar vėliau tas pats asmuo galėtų būti pirma laiko išleistas į laisvę kaip, pavyzdžiui, „Respublikos“ žurnalisto Vito Lingio Igoris Achremovas. Manau, kad kiekvienam tam tikra galimybė turėtų būti suteikiama. Amnestija - atskiras klausimas.

A.VAIŠVILA: Pirmiausia dėl lygtinio atleidimo. Yra tokia nusistovėjusi praktika, ne mūsų su- mės autoritetu. Kai teismas paskiria apibrėžto laisvės apribojimo termino bausmę, po kurio laiko tas pats teismas ar kitas gali peržiūrėti ir lygtinai atleisti nuo tolesnio bausmės atlikimo. Tokiu atveju dažniausiai vadovaujamas ne padaryto nusikaltimo specifika, bet įkalinimo institucijų pristatyta charakteristika apie nuteistojo gerą elgesį.

Čia kyla klausimas, ar dėl gero elgesio galima sumažinti bausmę, nes bausmė buvo paskirta ne už jos vykdymą, bet už realiai įvykdytą nusikaltimą. Jeigu lygtinis atleidimas pasidaro dažnas, vadinasi, paskirta bausmė pati neturi autoriteto. Blogis bus sumažintas. Bet kieno sąskaita jis bus sumažintas? Aukos ir teisingumo sąskaita.

Kai kalbėjome apie mirties bausmę, jei šitos svarstyklės ima neveikti, tuomet nėra logikos. Sakyčiau, teisės mokslo nustatyti kriterijai čia visai nereikalingi. Pavyzdžiui, mokslas pagrindžia teisės sampratą, apie kurią kalbėjau, teisių ir pareigų pusiausvyrą. Tačiau mokslas neturi argumentų pagrįsti jų pažeidimą, teisių persvarą prieš pareigas arba pareigų persvarą prieš teises. Bet praktika ar įstatymų leidėjas gali priim-

► Buvo klaidų ir mirties bausmė įvykdyta ne tiems, kuriems turėjo būti įvykdyta

Egidijus BIČKAUSKAS Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

ti bet kokį teisės aktą, šiuo atveju priimti įstatymą, kad mirties bausmė panaikinama, kad aukos gyvybė menkesnė negu žudiko. Ir, praktiniu požiūriu, viskas bus korektiška. Bet visuomenė jaučia, kad su teisingumu kažkas blogai. Žmonės turi įgimtą teisingumo jausmą. Pavyzdžiui, filosofai nežino, kas yra teisingumas. O gatvėje pirmam sutiktam žmogui su stabdžiu pasakyk, kad aš iš tavęs pasiskolinsiu 100 litų, o vėliau grąžinsiu tik 60 - jis sakys, jūs neteisingai mano atžvilgiu pasielgsite. Tai jeigu šios proporcijos nesilaikome, tada mes turime aiškiai sakyti: mes nesivadovaujame teisingumu. Nesivadovaujame mokslu, bet vadovaujames socialiniu tikslingumu. Arba dažniausiai vadovujames gailėstingumu. Šalia teisingumo yra gailėstingumas. Nes teisė ir teisingumas yra negailėstingi. O kodėl jie negailėstingi? Pavyzdžiui, teisė negailėstinga tik todėl, kad ji privalo būti teisinga.

O privalo būti teisinga, nes auką ir jos interesų pažeidėją linkusi vienodai traktuoti. Auka nenori gailėstingumo. Auka nori teisingumo. Bet agresorius visada nori gailėstingumo. Hitlerininkai, kai pateko į nelaisvę, apeliavo į gailėstingumą. Nes žinojo, kad jie į teisingumą apeliuoti negali. Jiems teisingumas nenaudingas, bet gailėstingumas naudingas.

Tinkamas kalinio elgesys pataisos įstaigose reguliuojamas kitu įstatymu. Jeigu jis negerai elgiasi, yra kitų poveikio priemonių. O dabar norima tas poveikio priemonės, kurios yra pataisos, bausmių atlikimo kodeksas, perkelti į baudžiamosios teisės kodeksą ir laikyti vienu iš argumentų, kurie leistų sumažinti bausmę. Vadinasi, susiduriame su prieštaravimu. Praktikoje vadovujames gailėstingumu, tikimės, kad žmogus pasitaisė. Bet, matote, ta viltis... Kyla klausimas, ar kiekvienas žmogus turi teisę į viltį. Ar jis turi teisę į viltį, kai auka tos vilties nebeturi? Ar, tarkime, I.Achremovas turi teisę po 18 metų išeiti į laisvę? Ir dabar klausiu: kada „Respublikos“ žurnalistas Vitas Lingys sugrįš į savo šeimą? Jeigu į šį klausimą nėra atsakymo, tai šis klausimas racionaliai net nėra galimas.

Mes susitarę galime priimti bet kokius sprendimus. Bet jeigu norime vadovautis principu, kad tie sprendimai būtų visiems žmonėms reikšmingi, nė vieno žmogaus nepažeminti, tai tada turime atitinkamai ir argumentuoti. Reikia kalbėti apie žmogaus pasitaisymą. Bet ar kiekvienas žmogus turi teisę pasitaisyti? Nes yra tokių klaidų, kurių žmogus negali atitaisyti. Jeigu mes suloginame, kad visos klaidos vienodos, tuomet klausimas tampa paprastas.

E.BIČKAUSKAS: Yra iš tikrųjų tokių klaidų, dėl kurių negalima pasitaisyti. Net nebandysiu ginčytis su jumis teoriniu lygmeniu. Tikrai neįveikysiu. Tačiau aš žinau atvejų, kai vadovaujantis tokiomis pačiais teoriniais postulatais valstybės vardu buvo padaryta klaidų - įvykdytos mirties baus-

mės nekaltimis. Beje, pripažinti šito niekas nepripažins. **A.VAIŠVILA:** Vadinasi, mes negalime vykdyti mirties bausmės vien dėl to, kad gali pasitaikyti klaidų. Tada išeitų, kad teismai visai negali vykdyti teisingumo, nes teismas kiekvienoje byloje nėra apraustas nuo klaidos. Yra romėnų posakis: kas per daug įrodo, tas nieko neįrodo. Pavyzdžiui, jeigu įrodinėsimė, kad negalima skirti bausmės dėl klaidos pobūdžio klaida, atimama gyvybė.

Parengė Milda JUODAKIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgiris.org

RESPUBLIKOS NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2012

Vertybė gali būti:

- ŽMOGUS – AMŽININKAS
- ŽMOGUS – ISTORINĖ ASMENYBĖ
- ISTORINIS FAKTAS
- REIŠKINYS, GARSINANTIS LIETUVĄ
- DAIKTAS, OBJEKTAS

Atlaikiusi daugybę išbandymų, Tauta atgimė semdamasi stiprybės iš savo gelmių. Puoselėti ir saugoti tai, kas pasiekta ir iškovota, yra kiekvieno iš mūsų atsakomybė. Lietuva turi labai daug šviesių ir iškilų žmonių, įspūdingų ir brangių istorijų, vertingų saugomų objektų ir daiktų. Tie žmonės ir neišdildomos istorijos sudaro Tautos branduolį, kuris net sunkiausiais laikais išlaikė Tautos viltį ir šiandien neleidžia sugniužti, sunykti ar nusivilti... Būkime savo valstybės piliečiai, atsakingi už jos dabartį ir ateitį, švokiantys, kad visa, kas vyksta Lietuvoje, nevyksta be mūsų valios. Surinkime, įvardykime ir išsaugokime tai, kas vertinga ir brangu.

LAUKIAME LAIŠKŲ IR NUOTRAUKŲ SU ISTORIJOMIS IŠ VISOS LIETUVOS!

Įdomiausias istorijas spausdinsime kiekvieną penktadienį dienraštyje RESPUBLIKA. O rašinių autoriams padovanosime dienraščio RESPUBLIKA prenumeratą. Laiške būtina nurodykite savo vardą, pavardę bei telefono numerį.

Organizatoriai: **ZONTA INTERNATIONAL** **RESPUBLIKA**

RAŠYKITE MUMS:

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2012
UAB „Respublikos“ leidiniai“ A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115
arba el.paštu redaktorius@republika.net

Telefonas pasiteirauti (8-5) 212-35-25

Juozas Tūbelis - realus idealistas

Taip savo artimiausią bendražygi, ilgametį nepriklausomos Lietuvos finansų ministrą ir Vyriausybės vadovą pavadino prezidentas Antanas Smetona - už ypatingus sugebėjimus ne tik kurti optimalią valstybės ekonominę strategiją, bet ir sėkmingai ją įgyvendinti.

Jonas RUDOKAS

► Juozas Tūbelis (1882-1939 m.)

J.Tūbelis gimė Šiaurės Lietuvoje, Rokiškio krašte, Panemunėlio valsčiuje, prieš 130 metų - 1882 m. balandžio 18 d. darbščiu, tvirtų ūkininkų šeimoje. Tą liudija toks iškalbingas faktas, kad jo tėvas, regis, eilinis vidutinokas, dėl šeimos darbštumo, taupumo, apsukrumo sugebėjo įsigyti nuvyntą dvarą, gerai jį sutvarkyti ir sėkmingai valdyti. Tėvo taupumas, darbštumas, žinoma, persidavė ir sūnui - būsimam agronomui ir valstybininkui. O kita įtaka jis patyrė iš Panemunėlio klebono, jo krikštėvio kunigo kanaaninko Jono Katelės (1831-1908) - nusipelnusio Rokiškio krašto švietėjo ir kovos už lietuvių teises organizatoriaus. Ir tapo susipratusių jaunuoliu, draudžiamos spaudos platintoju. Dėl to turėjo bėdų Mintaujos gimnazijoje: atsiskakęs viešai kalbėti maldą už carą rusiškai buvo pašalintas iš trečiosios klasės. Tačiau neišžadėjo nei savo pažiūrų, nei planų mokytis: 1902 m. baigė gimnaziją Liepojoje ir agronomijos mokslus Rygoje 1908 metais.

Po to dirbo Raseinių, Šiaulių apskrityse - dalijo kaimus į vienkiemius. Karo metais mobilizuotas pasitraukė į Rusiją, iš ten 1918 m. grįžo jau į nepriklausomą Lietuvą. Tada tapo ministru pirmosiose mūsų Vyriausybėse - žemės ūkio, švietimo. Seimų laikais nuo 1920 m. pavasario J.Tūbelis, kaip ir kiti tautininkai, neteko valdžios postų, bet kaip tik tuo metu jis ėmėsi labai reikšmingų darbų, pelniusių jam didžiulį autoritetą.

Pirmasis toks darbas - tai naujos žemdirbystės strategijos parinkimas ir įgyvendinimas mūsų kaimė. Jame nepriklausomybės metais įvyko dviguba revoliucija: įvykdžius žemės reformą, išdalijus dvarus Lietuva tapo smulkių ūkių kraštu. Negana to, iš pagrindų pasikeitė ir žemės ūkio produkcija, ir jos gamybos technologijos: javų ir linų vietą užėmė sviestas ir bekonai. Tas geriau tiko Lietuvos gamtinėms sąlygoms, dėl to pakilo žemės ūkio rentabilumas, išaugo eksporto galimybės.

J.Tūbelis, aukštos kvalifikacijos žemės ūkio specialistas, buvo vienas iš tų, kurie pasiūlė šį teisingą kelią mūsų ūkininkams, įrodė jo pranašumus. Bet to nepakako: kaimui reikėjo padėti žengti nauju keliu, ir J.Tūbelis žinojo, kas

1927 m. tapęs finansų ministru, o dar labiau - ir Vyriausybės vadovu 1929 metų rugsėjį. Dar viena svarbi aplinkybė: niekas kitas tarpukary nebuvo šiame poste taip ilgai: finansų ministru - 11 metų, premjeru - 8 metus su trupučiu. Todėl visai pagrįstai istorikai 1929-1938 metus vadina Tūbelio era: tada buvo atlikti svarbiausi darbai keliant mūsų kultūrą ir ekonomiką, Lietuva padarė didžiulę pažangą visose gyvenimo srityse. Tada buvo nutiestas Žemaičių plentas, Telšių-Klaipėdos geležinkelis ir daug kitų kelių, išplėstas Klaipėdos uostas, pastatyti muziejai, naujos ligoninės, mokyklos, įgyvendintas privalomas pradinis mokymas ir t.t.

Ta pažanga juo labiau įsidėmėtina, kad pasiekta labai nelengvais laikais: kai gerokai pavėlavusi Lietuvą pasiekė pasaulinė ekonominė krizė, kuri baigėsi tik apie 1934 metus. Bet tada iškilo nauji sunkumai: pagrindinis mūsų užsienio prekybos partneris iki tol buvo Vokietija, o atėjus į valdžią Hitleriui mūsų santykiai su ja labai pablogėjo. Teko ieškoti naujų eksporto rinkų mūsų ūkininkų produkcijai, J.Tūbelis daug nuveikė, kad jas pavyko surasti Anglijoje. Taip krizė, labai pakenkusi mūsų ekonomikai, kartu patvirtino naujosios ūkio strategijos pranašumą.

Be abejo, tokiomis sunkiomis sąlygomis labai padėjo Lietuvai ir kita J.Tūbelio ekonominės strategijos ypatybė. Nors ir būdamas tvirtas rinkos ekonomikos šalininkas, jis pripažino, kad pas mus privati iniciatyva dar silpnokai išplėtotą, todėl aktyvus valstybės dalyvavimas ekonomikoje yra būtinas, ypač kritiškais laikotarpiais - remiant lėšomis, planuojant ir reguliuojant ją. Labai gaila, kad tikrai sunkiu perėjimo iš planinio į rinkos ekonomiką laikotarpiu mūsų valstybės vyrai šia J.Tūbelio nuostata nepasinaudojo - tada tas perėjimas nebūtų buvęs toks skausmingas. Galbūt tada nebūtų

Natūralu, kad tokią valstybės ekonomikos strategiją įgyvendinti plačiu mastu J.Tūbelis galėjo tik

sunaukinta šimtai tūkstančių darbo vietų, ypač pramonėje, dėl ko šiandieną turime neregėtą mūsų istorijoje emigraciją, keliančią grėsmę tautos egzistencijai...

Šių dienų mūsų valstybininkai galėtų pasimokyti iš J.Tūbelio ir dar daug ko: visų pirma taupumo, kurį jis paveldėjo iš savo tėvo, ypač valstybės valdymo išlaidų srityje, sugebėjimo gyventi pagal gaunamas pajamas, smarkiai ribojant paskolas užsienyje - nebent perspektyvioms investicijoms, sugebėjimo sukaupti valstybės išdo rezervą - sunkmečiui, mokėjimo riboti valstybės importą ir plėsti eksportą ir t.t. Antai jo valdžios metais Lietuva pradėjo auginti cukrinius runkelius ir gaminti iš jų savo cukrų - pasistačiusi Marijampolės ir Pavenčių cukraus fabrikus. Žymus mūsų ekonomistas prof.Albinas Rimka pripažino: jei Lietuva palyginti mažai tebuvo paliesta ekonominės finansinės krizės, tai todėl, kad ekonominio dekadentizmo šalininkų pasiūlymai atsimušdavo į tvirtą J.Tūbelio būdą...

Vienas iš tokių pasiūlymų buvo nuvertinti nacionalinę valiutą - litą. Premjeras tam kategoriškai pasipriešino ir didžiavosi, kad savo pozicijas apgynė, nes jo nuomone „savo pinigų vertę sumažinusieji kraštai nerado, kad tas vaistas būtų išganingas... Reikia ieškoti kitų kelių“. Jis ne kartą pabrėžė, kad „infliacija yra premija laidokams ir padorių žmonių aplėšimas“ - o to valstybė neturi daryti.

Atskirai apie J.Tūbelio ir A.Smetonos santykius: abu jie buvo vedę seseris Chodakauskaites, dėl to tarpukary būta negražių šnekų, net dainelių. Liaudyje buvo įtarimų, kad jų valdžia nedora, bet dabar istorikai tą kategoriškai neigia. Prezidentas pasirinko J.Tūbelį premjeru visai ne dėl šeimyninių ar juo labiau kažkokių savanaudiškų motyvų, o dėl jo kvalifikacijos - ekonomisto, administratoriaus, praktiško žmogaus. Ypač

A.Smetonai patiko jo darbas organizuojant kooperaciją, nes jos „išplėtojimas rodo aukštesnę kultūros laipsnį“.

Žinoma, pasirinkimui turėjo įtakos ir sena pažintis - dar nuo Mintaujos gimnazijos laikų, ir geras J.Tūbelio būdas. Tas ypač aiškiai buvo matoma, palyginti su jo pirmtaku premjero kėdėje - Augustinu Voldemaru, garsėjusiu neprognozuojamu elgesiu ir arogancija, diktatoriaus silpnybėmis ir net bandymais nustumti patį prezidentą. Tuo tarpu Smetonos ir Tūbelio duetas buvo, galima sakyti, idealus: jie visiškai pasitikėjo vienas kitu, tardavosi visais svarbiausiais valstybės gyvenimo reikalais. Nesutarė tik dėl didelių karinių išlaidų - 150 mln. litų per 7 metus: J.Tūbelis tam priešinosi, bet buvo priverstas nusileisti, o istorija vis dėlto parodė, kad jis tada buvo teisus...

A.Smetona planavo, kad už jį 8 metais jaunesnis premjeras galės būti jo ipėdiniu. Bet taip neįvyko: J.Tūbelis mirė anksti, vos 57 metų, 1939 m. lapkritį. Tam greičiausiai turėjo įtakos persidirbimas, pernelyg didelis krūvis: dirbo ir sekmdieniais, ir be atostogų. Todėl net Šveicarijos gydytojai jo mirties atitolinti nepajėgė.

Palydėdamas savo seną draugą į paskutinę kelionę prezidentas pasakė: „Jo ilgametis pirmininkavimas Ministrų tarybai, tai jo didžiausias planingas valstybinis laimėjimas mūsų kraštui“. Prisiminė jį ir atsidūręs toli, tremtyje JAV karo metais, pabrėždamas, kad jo ipėdiniai buvo geri vyrai, bet be reikiamo administratorių patyrimo: „Nei Mironas, nei kitas kas negalėjo atstoti Tūbelio...“ Iš tiesų jo nuopelnus Lietuvai 1918-1940 metais tegalime lyginti tik su paties A.Smetonos nuopelnais, nors jis faktiškai šiandieną pamirštas - nėra net jokie rimtesnio leidinio apie jį, nėra net jo vardu pavadintos gatvės Vilniuje...

► Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis (centre) atvyksta į žemės ūkio ir pramonės parodą. Jį lydi buvęs žemės ūkio ministras Juozas Tūbelis ir Seimo pirmininkas Justinas Staugaitis. Kaunas, 1924 m. rugpjūčio 23 d.